

**Міністерство освіти і науки України
Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова**

ОЛІЙНИК ГАЛИНА МИХАЙЛІВНА

УДК: 378:37.013.42+379.8

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ
ОСВІТНЬО-ДОЗВІЛЛЄВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
УЧНІВ 5-7 КЛАСІВ**

13.00.05 – соціальна педагогіка

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2015

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
Капська Алла Йосипівна,
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова,
завідувач кафедри соціальної педагогіки

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук,
старший науковий співробітник
Петрочко Жанна Василівна,
Інститут проблем виховання НАПН України,
заступник директора
з науково-експериментальної роботи;

кандидат педагогічних наук, доцент
Семенов Олександр Сергійович,
Східноєвропейський національний університет
імені Лесі Українки, доцент кафедри
соціальної педагогіки і педагогіки вищої школи

Захист відбудеться «01» липня 2015 року о 15 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.053.09 у Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова, 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розісланий «28» травня 2015 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Л. М. Вольнова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Поступове входження України в європейське освітнє середовище, зміна духовних та національних пріоритетів, що відбулася в українському суспільстві в останні роки, зумовили актуалізацію реформування національної освіти, зокрема в контексті організації освітньо-дозвілєвої діяльності молодих громадян.

Перед вищими навчальними закладами нині постало завдання підготовки фахівців, здатних сприяти духовному, культурному та моральному розвитку підростаючого покоління, забезпечувати повноцінне та соціально позитивне дозвілля дітей та молоді.

Підґрунтям для вирішення цих завдань є Болонська декларація Євросоюзу, Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про культуру», «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю», «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні».

Організація освітньо-дозвілєвої діяльності з учнями 5-7 класів є важливим механізмом соціально-педагогічної роботи, оскільки вона сприяє залученню молодших підлітків до змістовного та корисного дозвілля, запобігає прояву соціальних негативів і найбільш повно відповідає соціальним запитам та потребам молодших підлітків, забезпечує привабливість і водночас пізнавальний характер форм соціально-педагогічної роботи; дозволяє презентувати таланти та здібності учнів.

Питання організації освітньо-дозвілєвої діяльності розкриваються у різних теоретико-методичних аспектах: функції та принципи дозвілєвої діяльності розглядаються в працях Л. Ази, В. Воловика, В. Перебенесюка, І. Петрової, А. Рижанової та ін.; сутність і специфіку дитячого дозвілля відображено в дослідженнях І. Бойчева, О. Диби, В. Пічі та інших.

Звернення до проблеми виховного впливу дозвілля на процес формування підростаючого покоління здійснювали як вітчизняні (В. Бойчелюк, І. Корсун, С. Пішун, Н. Путіловська, О. Семенов, Н. Цимбалюк та ін.), так і зарубіжні науковці (К. Вілей, Р. Ларсон, Г. Лівазовік, Е. Хезер та ін.).

Теоретико-методичні засади підготовки соціальних педагогів до майбутньої професійної діяльності висвітлені в працях вітчизняних дослідників Р. Вайноли, О. Безпалько, А. Капської, О. Карпенко, Л. Міщик, Н. Олексюк, Ж. Петрочко, В. Поліщук, С. Савченка, С. Харченка та інших.

Окремі аспекти підготовки соціальних педагогів до організації освітньо-дозвілєвої діяльності учнівської молоді розкрито в дисертаційних дослідженнях: С. Пащенко (підготовка соціальних педагогів до організації освітньо-дозвілєвої діяльності учнівської молоді); Т. Лесіної (соціально-педагогічні умови стимулювання майбутніх соціальних педагогів до анімаційної діяльності); О. Чернишенко (організаційно-методичні умови підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціокультурної діяльності зі старшокласниками) та ін.

Необхідність вирішення проблеми підготовки соціальних педагогів до організації освітньо-дозвілєвої діяльності учнів 5-7 класів загальноосвітніх навчальних закладів актуалізується також наявністю низки суперечностей між:

– об'єктивною потребою в підвищенні ефективності професійної підготовки соціальних педагогів до організації освітньо-дозвілєвої діяльності з учнями загальноосвітніх навчальних закладів і відсутністю моделі й відповідного змістово-технологічного забезпечення цього процесу;

– потенційними можливостями змісту та форм освітньо-дозвілєвої діяльності учнів 5-7 класів загальноосвітніх навчальних закладів та недостатньою готовністю практиків соціально-виховної роботи до їх ефективного застосування;

– усвідомленням майбутніми соціальними педагогами важливості освітньо-дозвілєвої діяльності учнів і відсутністю в них практичних навичок організації й упровадження інноваційних форм освітньо-дозвілєвої діяльності.

Отже, об'єктивна суспільна значущість якісної професійної підготовки соціального педагога, недостатній рівень теоретичної дослідженості проблеми підготовки майбутніх соціальних педагогів до організації освітньо-дозвілєвої діяльності з учнями загальноосвітніх навчальних закладів, шляхів її практичного вирішення в умовах вищого навчального закладу та розв'язання наявних суперечностей зумовили вибір теми дисертаційного дослідження: **«Підготовка майбутніх соціальних педагогів до організації освітньо-дозвілєвої діяльності учнів 5-7 класів»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до плану науково-дослідних робіт кафедри соціальної педагогіки Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова в рамках комплексної теми «Психолого-педагогічні засади професійної підготовки студентів до соціально-педагогічної діяльності», а також державної теми «Теоретичні і методичні основи соціально-педагогічної діяльності і соціально-педагогічної освіти» (РК № 0109U002310) Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.

Тему дисертації затверджено Вченою радою Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (протокол № 7 від 23.02.2010 р.) та узгоджено у Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 4 від 26.04.2011 р.).

Мета дослідження – розробити модель процесу підготовки майбутніх соціальних педагогів до організації освітньо-дозвілєвої діяльності учнів 5-7 класів та експериментально перевірити дієвість змістово-технологічного забезпечення.

Мета дослідження зумовила постановку таких **завдань дослідження**:

1. Розкрити сутність освітньо-дозвілєвої діяльності учнів 5-7 класів загальноосвітніх навчальних закладів.

2. Охарактеризувати функціональне поле соціального педагога в освітньо-дозвілєвій діяльності з учнями загальноосвітніх навчальних закладів.

3. Обґрунтувати критерії, показники та виявити рівні готовності майбутніх соціальних педагогів до організації освітньо-дозвілєвої діяльності учнів 5-7 класів.

4. Змоделювати процес та змістовно-технологічне забезпечення підготовки майбутніх соціальних педагогів у вищому навчальному закладі до організації освітньо-дозвілєвої діяльності учнів 5-7 класів.

5. Визначити та експериментально перевірити дієвість змісту, форм і методів підготовки майбутніх соціальних педагогів до організації освітньо-дозвіллевої діяльності учнів 5-7 класів.

Об'єкт дослідження – процес підготовки майбутніх соціальних педагогів у вищих навчальних закладах.

Предмет дослідження – змістово-технологічне забезпечення процесу підготовки майбутніх соціальних педагогів до організації освітньо-дозвіллевої діяльності учнів 5-7 класів загальноосвітніх навчальних закладів.

Для виконання поставлених завдань використано комплекс **методів дослідження**, а саме: *теоретичні* – структурно-системний та теоретичний аналіз для обґрунтування й уточнення базових понять дослідження; контент-аналіз документації вищих навчальних закладів (освітньо-кваліфікаційна характеристика, освітньо-професійна програма, навчальний план, навчальні програми, програми практик тощо) для з'ясування змісту професійної підготовки соціальних педагогів до організації освітньо-дозвіллевої діяльності учнів загальноосвітніх навчальних закладів; моделювання – для побудови моделі підготовки майбутніх соціальних педагогів до організації освітньо-дозвіллевої діяльності учнів 5-7 класів; *емпіричні* – спостереження, опитування, самооцінка, тестування – для визначення рівнів готовності майбутніх соціальних педагогів до організації освітньо-дозвіллевої діяльності учнів; педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний, контрольний) – для перевірки ефективності змістово-технологічного забезпечення підготовки майбутніх соціальних педагогів до організації освітньо-дозвіллевої діяльності учнів 5-7 класів загальноосвітніх навчальних закладів; *методи математичної статистики* (ранжування, порівняння коефіцієнтних величин) – для кількісного та якісного аналізу результатів експерименту.

Теоретико-методологічну основу дослідження становлять: положення системного, особистісно-діяльнісного, гуманістично-культурологічного, компетентнісного та середовищного підходів до підготовки фахівців соціальної сфери; сучасні теорії філософії вищої освіти (В. Андрущенко, В. Гершунський, І. Зязюн, В. Кремень, В. Лутай, В. Огнев'юк та ін.); концепції соціально-педагогічної діяльності (О. Безпалько, І. Зверева, А. Капська, Ж. Петрочко, А. Рижанова, С. Савченко та ін.); положення вікової та педагогічної психології щодо особливостей підліткового віку (Л. Божович, І. Булах, І. Бушай, Л. Виготський, С. Максименко та ін.); положення про засади професійної підготовки соціальних педагогів у вищих навчальних закладах (Р. Вайнола, О. Карпенко, Л. Міщик, В. Поліщук, С. Харченко та ін.); педагогічні ідеї організації дозвіллевої діяльності (А. Воловик, В. Кірсанова, С. Пішун, В. Перебесенюк, Н. Цимбалюк та ін.).

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в тому, що:

– *вперше теоретично обґрунтовано* поняття «підготовка майбутніх соціальних педагогів до організації освітньо-дозвіллевої діяльності» та модель підготовки майбутнього соціального педагога до організації освітньо-дозвіллевої діяльності учнів 5-7 класів (мотиваційно-цільовий, теоретико-методологічний, суб'єкт-суб'єктної взаємодії, процесуально-змістовий та діагностично-корекційний блоки); *охарактеризовано* функціональне поле соціального педагога в освітньо-дозвіллевій діяльності з учнями; *розроблено* соціально-педагогічні умови підготовки

майбутнього соціального педагога до організації освітньо-дозвіллевої діяльності учнів 5-7 класів (формування позитивної мотивації майбутніх соціальних педагогів до організації освітньо-дозвіллевої діяльності учнів 5-7 класів; навчально-методичне забезпечення професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів до організації освітньо-дозвіллевої діяльності учнів 5-7 класів; використання можливостей освітньо-виховного середовища вищого навчального закладу з метою моделювання майбутньої професійної освітньо-дозвіллевої діяльності); *визначено* критерії (мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісно-практичний), відповідні їм показники та надано характеристику рівнів (високий, базовий та елементарний) готовності майбутніх соціальних педагогів до організації освітньо-дозвіллевої діяльності з учнями 5-7 класів;

– *уточнено* трактування понять «освітньо-дозвіллева діяльність», «готовність майбутніх соціальних педагогів до організації освітньо-дозвіллевої діяльності»; деякі аспекти організації освітньо-дозвіллевої діяльності з учнями 5-7 класів; складові змістово-технологічного забезпечення підготовки майбутніх соціальних педагогів до організації освітньо-дозвіллевої діяльності учнів 5-7 класів загальноосвітніх навчальних закладів;

– *подальшого розвитку набули* організаційні форми та методи навчально-виховної роботи вищого навчального закладу, спрямовані на підготовку майбутніх соціальних педагогів до організації освітньо-дозвіллевої діяльності учнів загальноосвітніх навчальних закладів.

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробці та впровадженні в навчально-виховний процес вищих навчальних закладів: соціально-педагогічних умов та змістово-технологічного забезпечення підготовки майбутніх соціальних педагогів до організації освітньо-дозвіллевої діяльності учнів 5-7 класів загальноосвітніх навчальних закладів (методичних рекомендацій «Організація освітньо-дозвіллевої діяльності з учнями 5-7 класів», навчально-методичного комплексу до дистанційного курсу «Організація освітньо-дозвіллевої діяльності школярів», зокрема програми курсу, планів лекційних, семінарських та практичних занять, тематики завдань для самостійної та індивідуально-дослідної роботи, методичних рекомендацій щодо їх виконання); окремих змістових модулів і тем до навчальних дисциплін «Соціально-педагогічна робота у сфері дозвілля», «Основи сценарної роботи соціального педагога», «Методика роботи з дитячими та молодіжними організаціями», «Технології соціально-педагогічної роботи».

Матеріали дисертації можуть бути використані в процесі професійної підготовки студентів зі спеціальності «Соціальна педагогіка», «Соціальна робота», у системі післядипломної педагогічної освіти та підвищення кваліфікації спеціалістів центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, а також організаторами соціально-виховної роботи загальноосвітніх навчальних закладів, класними керівниками.

Результати дослідження *впроваджено* в навчально-виховний процес Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (довідка № 1838-33/03 від 15.12.2014 р.), Хмельницького національного університету (довідка № 105 від 24.12.2014 р.), Дрогобицького

державного педагогічного університету імені Івана Франка (довідка № 2147 від 25.12.2014 р.).

Експериментальною роботою було охоплено 447 осіб, з них 234 студенти II-IV курсів спеціальності «Соціальна педагогіка» (124 особи – експериментальна група; 110 – контрольна група), 16 викладачів кафедр соціальної педагогіки, 19 соціальних педагогів та 178 учнів 5-7 класів загальноосвітніх навчальних закладів.

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні та практичні результати дослідження було відображено в доповідях і повідомленнях на наукових, науково-практичних конференціях різного рівня: *міжнародних* – «Практична соціальна робота і підготовка фахівців соціальної сфери» (Ужгород, 2010), «Соціальна робота і підготовка фахівців у світлі вимог Болонської системи» (Ужгород, 2011), «Соціальна робота на межі тисячоліть: концепції, технології, стратегії» (Київ, 2011), «Вища професійна підготовка майбутніх фахівців: вимоги євроінтеграції» (Ялта, 2011), «Наукова еліта у розвитку держави» (Київ, 2012), «Актуальні проблеми соціальної роботи: волонтерство як важливий ресурс соціальної роботи» (Ужгород, 2013), «Соціальна педагогіка: наука, професія, діяльність (здобутки двох десятиріч)» (Київ – Івано-Франківськ, 2013); *всеукраїнських* – «Соціально-педагогічна робота в закладах освіти інклюзивної орієнтації» (Хмельницький, 2010-2011), «Підготовка молоді до сімейного життя: проблеми і перспективи» (Івано-Франківськ, 2011), «Актуальні питання теорії і практики психолого-педагогічної підготовки фахівців за соціономічним профілем» (Хмельницький, 2011), «Правова освіта перед викликами сучасності» (Київ, 2011), «Професійна підготовка фахівців соціальної сфери: надбання, проблеми, перспективи» (Хмельницький, 2012), «Інтеграційні процеси в міжнародних відносинах: історія і сучасність» (Миколаїв, 2014); *регіональних* – науково-практичний семінар «Шляхи удосконалення навчального процесу в контексті інноваційних змін у системі вищої освіти» (Тернопіль, 2011), науково-практична конференція «Актуальні проблеми соціальної роботи» (Тернопіль, 2014); *щорічних* науково-практичних конференціях професорсько-викладацького складу Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова та Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (2009-2015).

Публікації. Основні результати дисертаційного дослідження відображено у 22 одноосібних публікаціях. З них: 1 методичні рекомендації, 13 статей у наукових фахових виданнях України, 1 стаття у зарубіжному періодичному виданні, 7 тез доповідей у збірниках матеріалів конференцій.

Загальний обсяг особистого доробку становить 12 др. арк.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається із вступу, двох розділів, висновків, додатків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 273 сторінки, із них 174 сторінки основного тексту. 20 додатків складають 71 сторінку. Робота містить 14 таблиць та 6 рисунків на 22 сторінках. Список використаних джерел налічує 253 найменування, із них – 12 іноземною мовою.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У *вступі* обґрунтовано актуальність теми, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, методи і теоретико-методологічні засади дослідження; розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів; подано інформацію про апробацію роботи та впровадження її результатів; наведено відомості про структуру й обсяг дисертації.

У першому розділі – *«Теоретичні засади підготовки майбутніх соціальних педагогів до організації освітньо-дозвілєвої діяльності учнів 5-7 класів»* – охарактеризовано підготовку майбутніх соціальних педагогів до організації освітньо-дозвілєвої діяльності учнів 5-7 класів як соціально-педагогічну проблему; здійснено теоретико-методичне обґрунтування процесу організації освітньо-дозвілєвої діяльності як педагогічного чинника виховання учнів 5-7 класів загальноосвітньої школи; визначено функціональне поле діяльності соціального педагога в освітньо-дозвілєвій сфері; окреслено критерії, показники та визначено рівні готовності майбутніх соціальних педагогів до організації освітньо-дозвілєвої діяльності учнів 5-7 класів.

У розділі предметне поле освітньо-дозвілєвої діяльності в соціально-педагогічній науці визначено як самостійний науковий напрям, для якого провідними дефініціями стали поняття «освіта» та «дозвілля». Встановлено, що *освіта* розглядається науковцями (В. Андрущенко, І. Бехом, С. Гончаренком, І. Зязюном, В. Кременем, О. Терепищим та ін.) і як процес, і як результат засвоєння особистістю певної системи наук, знань, практичних умінь і навичок та пов'язаного з ним того чи іншого рівня розвитку її розумово-пізнавальної і творчої діяльності, а також морально-естетичної культури, які у своїй сукупності визначають соціальне обличчя та індивідуальну своєрідність цієї особистості.

Розкрито зміст теорій дозвілля (гуманістичної – М. Каплан, балансної – Дж. Келлі, цивілізаційної – Дж. Дюмазед'є, освіти для дозвілля – Р. Армер, Д. Сімпсон), які покладено в основу трактування дозвілля в контексті реалізації інтересів особистості, пов'язаних із рекреацією, саморозвитком, самореалізацією, спілкуванням, задоволенням, оздоровленням, що впливає на вільний вибір особистістю дозвілєвих занять. *Дозвілля* охарактеризовано (за В. Бойчелюк, Г. Лемко, І. Петровою та ін.) як сукупність занять у вільний час, за допомогою яких задовольняються безпосередні фізичні, психічні та духовні потреби, що є специфічним, соціальним способом регенерації сил людини.

Виявлено сутнісні *характеристики дозвілєвої діяльності*: як сукупності видів діяльності у вільний час; як психологічного стану, емоційного сприйняття дійсності; як способу оволодіння соціальним досвідом; як активності заради власного задоволення, розваги, самовдосконалення (А. Воловик, В. Воловик, А. Капська, В. Піча та ін.).

Встановлено, що освітньо-дозвілєва діяльність досліджувалася в ракурсах: задоволення загальнокультурних, художніх, пізнавальних, політичних, побутових та інших інтересів дітей та молоді (І. Бойчев, С. Пішун); компонента духовного і культурного життя суспільства, в якому механічно перехрещуються соціальні інститути, які забезпечують творче усвідомлення та засвоєння особистістю

цінностей культури (М. Максютін). На основі узагальнення теоретичних підходів *освітньо-дозвіллеву діяльність* визначено як частину соціально-культурної діяльності, що здійснюється під час дозвілля й вирізняється свободою вибору, активністю, ініціативою; стимулює розвиток творчих здібностей, сприяє самоосвіті, самовихованню і саморозвитку особистості.

Виокремлено й схарактеризовано *функції освітньо-дозвілєвої діяльності* (освітньо-пізнавальну, виховну, розвивальну, комунікативну, соціалізаційну, компенсаторну, гедоністичну, творчу, ціннісно-орієнтаційну) та надано їхні змістові характеристики. Визначено, що в основу організації освітньо-дозвілєвої діяльності з учнями 5-7 класів покладено її спрямованість на задоволення потреб, інтересів і бажань молодших підлітків до оволодіння поглибленими знаннями, пізнання навколишньої дійсності; забезпечення вільного вибору форм роботи відповідно до власних уподобань, інтересів, ідей і задумів; схильність до групових форм роботи; прагнення до участі у формах роботи із сучасними назвами, змістом, сюжетом тощо.

Розкрито зміст *функцій соціального педагога безпосередньо в організації освітньо-дозвілєвої діяльності*: *діагностичної* (вивчення стану освітньо-дозвілєвої діяльності, вікових та індивідуальних особливостей, потреб, творчих прагнень учнів), *мотиваційної* (формування прагнення залучатися до форм організації дозвілля), *організаторської* (менеджмент освітньо-дозвілєвої діяльності), *прогностичної* (прогнозування перспектив, результатів, передбачення наслідків освітньо-дозвілєвої діяльності), *освітньої* (сприяння створенню інтелектуально-пізнавального забезпечення освітньо-дозвілєвої діяльності), *попереджувально-профілактичної* (попередження, локалізація та зменшення впливу соціальних негативів), *комунікативної* (сприяння розширенню міжособистісних та соціальних контактів учнів), *соціально-терапевтичної* (надання підтримки та допомоги у формах освітньо-дозвілєвої діяльності), *корекційної* (корекція змісту і форм виховних впливів), *посередницької* (координація та об'єднання зусиль педагогів, спеціалістів ЦСССДМ, інших організацій та установ), *виховної* (використання виховного потенціалу дозвілєвих форм роботи), *розвивальної* (вплив на розвиток творчих здібностей, умінь та навичок учнів).

Підготовку майбутнього соціального педагога до організації освітньо-дозвілєвої діяльності визначено як процес професійного становлення, поступового формування та розвитку мотиваційно-ціннісної, когнітивної та діяльнісно-практичної готовності майбутніх соціальних педагогів до даного виду роботи.

Готовність майбутніх соціальних педагогів до організації освітньо-дозвілєвої діяльності представлено як результат підготовки, динамічне інтегративне особистісне утворення, що характеризується позитивним ставленням до соціально-педагогічної діяльності, бажанням і прагненням займатися організацією освітньо-дозвілєвої діяльності, належним рівнем володіння спеціальними знаннями і вміннями, необхідними для успішного виконання соціально-педагогічної роботи з організацією освітньо-дозвілєвої діяльності з учнями.

Узагальнення праць з проблеми підготовки фахівців соціальної сфери (Р. Вайноли, А. Капської, О. Карпенко, Л. Міщик, А. Рижанової, С. Пащенко, В. Поліщук, С. Харченка, В. Штифурак та ін.) дозволило обґрунтувати критерії (мотиваційно-ціннісний, когнітивний та діяльнісно-практичний) та їх показники.

Показниками *мотиваційно-ціннісного критерію* визначено: позитивну мотивацію студентів до оволодіння професією, наявність інтересу до організації освітньо-дозвілєвої діяльності учнів 5-7 класів, сформованість загальнолюдських ціннісних орієнтацій; *когнітивного критерію* – систему професійних знань, особливостей організації освітньо-дозвілєвої діяльності, технологій організації освітньо-дозвілєвої діяльності учнів 5-7 класів; *діяльнісно-практичного критерію* – рефлексію; прояв творчого потенціалу, володіння комунікативними й організаторськими вміннями.

Охарактеризовано рівні готовності майбутніх соціальних педагогів до організації освітньо-дозвілєвої діяльності з учнями 5-7 класів (високий, базовий та елементарний). *Елементарний рівень* передбачає відсутність чи мінімальність проявів показників готовності в знаннях, мотивації та поведінці студентів, вони проявляються рідко, майже непомітно чи епізодично; такі студенти не проявляють інтересу до даної діяльності, бажання долучатися до планування, організації, проведення форм освітньо-дозвілєвої діяльності з учнями 5-7 класів, уникають участі в дозвілєвих видах соціально-педагогічної роботи.

Студентів *базового рівня* готовності вирізняє відносна комунікабельність, нестійкість мотивації щодо організації освітньо-дозвілєвої діяльності з учнями 5-7 класів діяльності; вони мають певні теоретичні знання, але недостатньо вміють їх реалізовувати в організації дозвілєвої діяльності; у таких студентів помітними є прояви свідомої поведінки щодо даної діяльності; у певних ситуаціях вони демонструють обізнаність щодо особливостей організації освітньо-дозвілєвої діяльності з учнями 5-7 класів, беруть участь у формах соціально-педагогічної роботи за цим напрямом; часто ці прояви не мають постійного характеру, виникають під контролем викладача чи в тих ситуаціях, коли студент сам у цьому зацікавлений. Діяльність студентів, що належать до групи базового рівня, нерідко ґрунтується на прогностичних мотивах академічної успішності, а знання вирізняються певною нестійкістю та епізодичністю проявів.

Високий рівень характеризується сформованістю усіх показників готовності майбутніх соціальних педагогів до організації освітньо-дозвілєвої діяльності з учнями 5-7 класів. Студенти даної групи характеризуються достатнім розумінням сутності та специфіки організації освітньо-дозвілєвої діяльності, вони комунікабельні, мають стійку мотивацію до участі в організації освітньо-дозвілєвої діяльності, прагнуть творчо та професійно удосконалюватися. Студенти володіють ґрунтовними знаннями щодо організації освітньо-дозвілєвої діяльності з учнями 5-7 класів, творчими вміннями добирати, планувати та проводити форми освітньо-дозвілєвої діяльності відповідно до ситуації соціально-педагогічної роботи, демонструють широкий спектр умінь організації освітньо-дозвілєвої діяльності з молодшими підлітками, прагнуть долучити інших студентів та партнерів соціально-педагогічної роботи до організації освітньо-дозвілєвої діяльності з учнями загальноосвітніх навчальних закладів.

Метою *констатувального експерименту* (2011 р.) стало: виявлення факторів негативного впливу на організацію освітньо-дозвілєвої діяльності з учнями підліткового віку в умовах загальноосвітнього навчального закладу; оцінювання стану організації освітньо-дозвілєвої діяльності з учнями 5-7 класів

загальноосвітніх навчальних закладів; визначення рівня готовності майбутніх соціальних педагогів до організації освітньо-дозвілєвої діяльності.

Опитування соціальних педагогів загальноосвітніх навчальних закладів дозволило встановити, що на організацію освітньо-дозвілєвої діяльності учнів підліткового віку негативно впливають: відсутність визначених освітньо-дозвілєвих програм, проектів; неналежне фінансове та навчально-методичне забезпечення даного виду діяльності; відсутність партнерської співпраці між загальноосвітніми навчальними закладами, позашкільними і культурно-дозвілєвими установами; не сформованість належного рівня готовності соціальних педагогів до організації освітньо-дозвілєвої діяльності.

Результати анкетування 178 учнів 5-7 класів загальноосвітніх навчальних закладів м. Тернополя засвідчили недостатній стан організації освітньо-дозвілєвої діяльності. Так 96 осіб зазначили, що не володіють інформацією про зміст та форми освітньо-дозвілєвої діяльності в їхньому закладі; 48 респондентів вказали, що взагалі не знають про такий вид діяльності соціального педагога, проте 127 опитаних учнів зазначили, що були б раді долучитися до освітньо-дозвілєвої діяльності.

З метою оцінки показників готовності майбутніх соціальних педагогів до організації освітньо-дозвілєвої діяльності учнів 5-7 класів були застосовані такі методики: для *мотиваційно-ціннісного критерію* – опитувальник «Структура професійних інтересів» (адаптований тест Дж. Холланда «Спрямований пошук»), тест «Діагностика навчальної мотивації студентів» (адаптована методика А. Реана, В. Якуніна) та «Методика дослідження громадянських якостей особистості» (Ю. Горбенко); для *когнітивного критерію* – уточнена таксономія Б. Блума й Л. Андерсена; для *діяльнісно-практичного критерію* – «Тест рефлексії» А. Карпова, тест «Оцінка рівня творчого потенціалу особистості» В. Андрєєва, опитувальник «Діагностика виявлення і оцінки комунікативних і організаторських здібностей» (за В. Синявським і Б. Федоришиним). Додатково було використано метод самооцінки студентами рівня власної готовності (бланкова методика), який слугував інструментом багатофакторної оцінки рівня сформованості досліджуваного феномену.

Результати діагностики рівня готовності майбутніх соціальних педагогів освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» до організації освітньо-дозвілєвої діяльності учнів 5-7 класів свідчать, що із 234 осіб, які були залучені до участі у констатувальному експерименті, високий рівень готовності проявили тільки 37 (29,9 %) та 33 (29,7 %) особи експериментальних та контрольних груп відповідно. У 61 студента (48,9 %) із експериментальних груп та у 50 (45,5 %) – контрольних груп сформований базовий рівень готовності. Насторожує той факт, що у 26 (21,2 %) та 27 (24,8 %) респондентів експериментальних та контрольних груп відповідно наявний елементарний рівень готовності.

За результатами контент-аналізу змісту навчальних дисциплін та опитування соціальних педагогів, встановлено: проблематика освітньо-дозвілєвої діяльності недостатньо відображена в змісті дисциплін; зміст базового для цього виду підготовки предмету «Соціально-педагогічна робота у сфері дозвілля» не дозволяє побачити всі аспекти освітньо-дозвілєвої діяльності та визначити роль соціального педагога в організації такої діяльності з учнями 5-7 класів.

Отримані результати підтвердили існування нагальної потреби в розробці моделі та впровадженні змістово-технологічного забезпечення підготовки майбутніх соціальних педагогів до організації освітньо-дозвілєвої діяльності учнів 5-7 класів.

У другому розділі – **«Зміст, форми та методи професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів до організації освітньо-дозвілєвої діяльності учнів 5-7 класів»** – обґрунтовано модель та описано процес впровадження змістово-технологічного забезпечення підготовки майбутніх соціальних педагогів до організації освітньо-дозвілєвої діяльності учнів 5-7 класів; здійснено аналіз результатів дослідно-експериментальної роботи з формування готовності майбутніх соціальних педагогів до організації освітньо-дозвілєвої діяльності учнів у змодельованих соціально-педагогічних умовах.

Розроблено й обґрунтовано *модель підготовки майбутніх соціальних педагогів до організації освітньо-дозвілєвої діяльності учнів 5-7 класів* (рис.1), яка представлена в єдності та взаємообумовленості таких структурних блоків: *мотиваційно-цільового, теоретико-методологічного, суб'єктно-суб'єктної взаємодії, процесуально-змістового та діагностично-корекційного*. Кінцевим результатом упровадження моделі визначено підвищення рівня готовності майбутніх соціальних педагогів до організації освітньо-дозвілєвої діяльності учнів 5-7 класів.

Формувальний експеримент проводився на базі Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка та Хмельницького національного університету упродовж 2011-2014 рр. До експериментальної роботи були залучені 234 студенти II-IV курсів спеціальності “Соціальна педагогіка”, з них 124 особи – експериментальна група; 110 – контрольна група. Відповідно до розробленої моделі було впроваджено змістово-технологічне забезпечення підготовки майбутніх соціальних педагогів до організації освітньо-дозвілєвої діяльності учнів 5-7 класів. Завдання експериментальної роботи реалізовував особисто автор дослідження та 16 викладачів фахових кафедр соціальної педагогіки, які пройшли попередню підготовку під час методичного семінару, та працювали за авторськими програмами і методичними рекомендаціями.

Змістово-технологічне забезпечення підготовки майбутніх соціальних педагогів до організації освітньо-дозвілєвої діяльності учнів 5-7 класів представлено як теоретико-методичний комплекс змістової та технологічної складової, що активізує пізнавальні, мотиваційні, творчі, операційні ресурси майбутніх соціальних педагогів та можливості навчально-виховного процесу вищого навчального закладу з метою підвищення рівня готовності майбутніх соціальних педагогів до означеного виду діяльності.

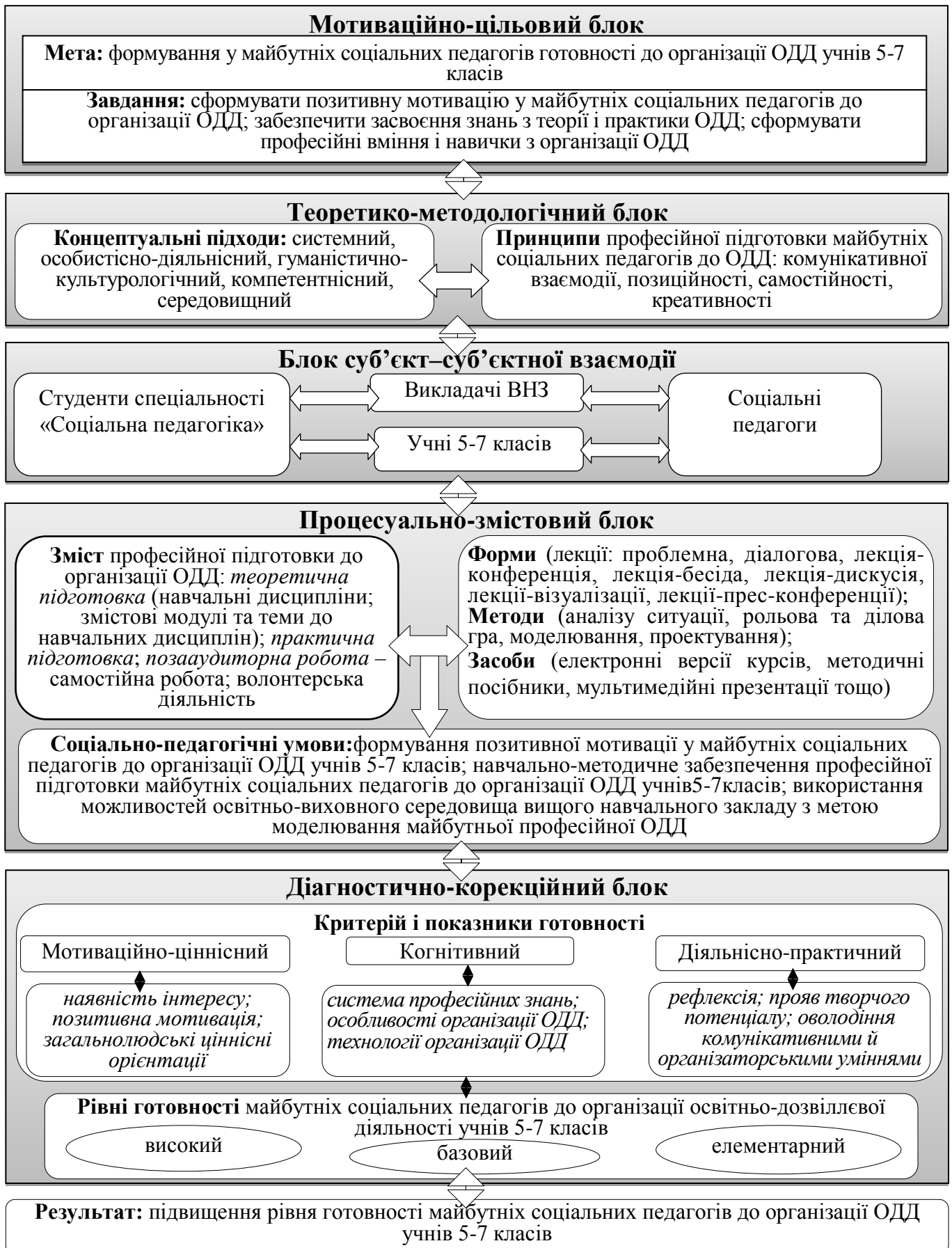

Рис. 1. Модель підготовки майбутніх соціальних педагогів до організації освітньо-дозвіллевої діяльності учнів 5-7 класів

Змістове забезпечення реалізовано за рахунок:

– доповнення змісту професійно-орієнтованих предметів: *змістовими модулями* (модуль «Теоретичні основи організації освітньо-дозвілєвої діяльності» для курсу «Соціально-педагогічна робота у сфері дозвілля»; модуль «Організація масових форм освітньо-дозвілєвої діяльності соціального педагога в шкільному середовищі» для навчального курсу «Основи сценарної роботи соціального педагога») та *окремими темами* («Соціальний педагог як організатор освітньо-дозвілєвої діяльності підлітків» для навчального курсу «Соціальна педагогіка»; «Організація освітньо-дозвілєвих об'єднань» для навчального курсу «Методика роботи з дитячими та молодіжними організаціями»; «Соціалізація підлітків у процесі освітньо-дозвілєвої діяльності» для навчального курсу «Соціалізація особистості» і «Технології організації освітньо-дозвілєвої діяльності підлітків» для навчального курсу «Технології соціально-педагогічної роботи»);

– удосконалення програм професійно-орієнтованої практики завдяки доповненню їх завданнями, що стосуються організації освітньо-дозвілєвої діяльності учнів. Різні види практик були доповнені завданнями: *соціально-виховна* – діагностика стану організації освітньо-дозвілєвої діяльності; проведення форм освітньо-дозвілєвої роботи; розробка пам'ятки для педагога щодо організації освітньо-дозвілєвої діяльності учнів 5-7 класів; *соціально-педагогічна* – презентація досвіду організації освітньо-дозвілєвої діяльності з молодшими підлітками; виявлення інтересів підлітків та їхніх побажань щодо організації освітньо-дозвілєвої діяльності (опитування); проведення свята для підлітків та родинної вітальні для батьків.

– розширення орієнтовної тематики індивідуальних навчально-дослідних завдань з курсу «Соціально-педагогічна робота у сфері дозвілля» («Проблема соціалізації особистості у сучасній школі в умовах освітньо-дозвілєвої діяльності», «Освітньо-дозвілєва діяльність учнів як простір їхньої соціалізації», «Освітньо-дозвілєва діяльність як засіб гармонізації взаємовідносин у шкільному колективі», «Співпраця соціального педагога з вчителями та батьками у процесі організації освітньо-дозвілєвої діяльності школярів»);

– розробки та впровадження дистанційного спецкурсу «Організація освітньо-дозвілєвої діяльності школярів» (для слухачів курсів підвищення кваліфікації і студентів заочної форми навчання).

Технологічна складова професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів до організації освітньо-дозвілєвої діяльності з учнями 5-7 класів забезпечувалася завдяки упровадженню *форм та методів організації* навчально-виховного процесу. Реалізація технологічного забезпечення здійснювалася шляхом упровадження соціально-педагогічних умов підготовки майбутніх соціальних педагогів до організації освітньо-дозвілєвої діяльності.

Перша соціально-педагогічна умова – *формування позитивної мотивації майбутніх соціальних педагогів до організації освітньо-дозвілєвої діяльності учнів 5-7 класів* – передбачала: 1) роботу студентської проблемної групи «Освітньо-дозвілєва діяльність: соціально-педагогічний аспект» (наукові роботи, проекти до організації освітньо-дозвілєвої діяльності з кризовими групами клієнтів); 2) заняття творчої майстерні студентського клубу «Студентське дозвілля» (майстер-класи

щодо організації акцій, флеш-мобів, екскурсій, велопробігів, спортивних занять, туристських походів тощо); 3) роботу волонтерського загону «Хто, як не ми!», результатом діяльності якого стало проведення акцій («Дозвілля очима молоді», «Будуй своє майбутнє сьогодні»), тренінгових занять («Вчимося відпочивати», «Пізнай світ навколо тебе», «Подаруй усмішку»), краєзнавчих проєктів («Історія родини», «Герої, які живуть поруч»), дискусій («Що означає бути героєм?», «Яким буде майбутнє нашої країни?», «Що означає мати почуття власної гідності?»), флеш-мобів («Прапор єдності», «Вогник турботи») тощо.

Друга соціально-педагогічна умова – *навчально-методичне забезпечення професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів до організації освітньо-дозвілєвої діяльності учнів 5-7 класів* – отримала впровадження в таких формах та методах навчально-виховного процесу: 1) нетрадиційні лекції (проблемні, інтерактивні, діалогові, візуалізації, лекції-прес-конференції); 2) практичні заняття з використанням інтерактивних методів (case-study, рольова, ділова гра, портфоліо, дебати, метод рефлексивного аналізу, захист проєкту тощо); 3) лабораторні роботи, що проводилися з учнями 5-7 класів на базі загальноосвітніх навчальних закладів (проведення свят, застосування театралізацій, рекламних акцій, вечірок, шоу, квестів); 4) самостійна робота (розробка експрес-анкет, картотек, підготовка анотацій, рецензій, фото-звітів, есе); 5) застосування технічних засобів навчання (електронні версії курсів з використанням платформи Moodle, мультимедійні презентації, комп'ютерні та аудіовізуальні матеріали).

Третя соціально-педагогічна умова – *використання можливостей освітньо-виховного середовища вищого навчального закладу з метою моделювання майбутньої професійної освітньо-дозвілєвої діяльності* – знайшла упровадження в позааудиторних формах соціально-виховної роботи, що відбувалися в інформаційному та освітньому середовищі вищого навчального закладу: віртуальних (Інтернет-клуб за інтересами, Інтернет-кафе, Інтернет-екскурсії, конкурси, сайти, чати, форуми, блоги); туристських (екскурсії, експедиції, подорожі, походи, екологічні рейди); пізнавальних (вечори запитань і відповідей, конференції, тематичні дні, гуртки, студії); культурно-творчих (театралізовані студії, виставки, вистави, фестивалі, концерти, імпрези); комунікативних (дискусійний клуб, етичний театр); анімаційних (театралізовані дійства, свята, вечірки, шоу, дискотеки, ярмарки); спортивних (змагання, конкурси, турніри); комплексних (День інституту педагогіки та психології, День захисника Вітчизни, День захисту прав дітей та День Конституції) тощо.

На *контрольному етапі* експерименту здійснено аналіз ефективності проведеної експериментальної роботи щодо підвищення рівня готовності майбутніх соціальних педагогів до організації освітньо-дозвілєвої діяльності з учнями 5-7 класів: проведено аналіз та узагальнення емпіричних даних, побудову частотних та відсоткових розподілів за кожним із визначених критеріїв та відповідними показниками; графічно представлено одержані ряди та їх опис. Діагностичні методики були ідентичні до тих, що використовувались на етапі констатувального експерименту.

Результати експериментальної роботи підтвердили, що в експериментальних групах (ЕГ) частка студентів, показники готовності яких сформовано на високому

рівні, зросла на 32,3% (з 29,9 % до 62,2 %); у контрольних групах (КГ) позитивна динаміка носила менш виражений характер і, відповідно, становила 19,4 %. Помітним результатом експерименту стало зменшення частки респондентів, що проявили елементарний (на 13,2 % у ЕГ; на 9,7 % у КГ) рівень готовності до організації освітньо-дозвілєвої діяльності.

Аналіз результатів експерименту дозволив виявити значущу позитивну динаміку готовності у студентів експериментальних груп в порівнянні з контрольними. Порівняльна оцінка сформованості рівнів готовності майбутніх соціальних педагогів до організації освітньо-дозвілєвої діяльності з учнями 5-7 класів представлено в таблиці 1.

Таблиця 1

Динаміка рівнів готовності майбутніх соціальних педагогів до організації освітньо-дозвілєвої діяльності з учнями 5-7 класів

Рівні	На початку експерименту (вересень 2011 р.)		Після завершення експерименту (травень 2014 р.)		Різниця між показниками, %	
	ЕГ (124 особи)	КГ (110 осіб)	ЕГ (124 особи)	КГ (110 осіб)	ЕГ	КГ
Високий	29,9	29,7	62,2	49,1	+32,3	+19,4
Базовий	48,9	45,5	29,8	35,8	- 19,1	- 9,7
Елементарний	21,2	24,8	8,0	15,1	-13,2	-9,7

Встановлено, що найбільш суттєвої динаміки зазнали такі показники, як: «наявність інтересу до організації освітньо-дозвілєвої діяльності учнів 5-7 класів» (високий рівень у 32 студентів ЕГ – 25,81%); «знання технологій організації освітньо-дозвілєвої діяльності учнів 5-7 класів» (високий рівень у 34 студентів ЕГ – 27,42%); «володіння комунікативними й організаторськими уміннями» (високий рівень у 36 студентів ЕГ –29,03%), що дозволило говорити про позитивну динаміку за всіма критеріями.

Таким чином, порівняльний аналіз результатів експериментальної роботи та статистична обробка отриманих результатів підтвердили ефективність розробленої моделі та дієвість запропонованого змістово-технологічного забезпечення підготовки майбутніх соціальних педагогів до організації освітньо-дозвілєвої діяльності з учнями 5-7 класів у змодельованих соціально-педагогічних умовах.

ВИСНОВКИ

У дисертації подано теоретичне узагальнення та запропоновано практичне розв'язання наукової проблеми підготовки майбутніх соціальних педагогів до організації освітньо-дозвілєвої діяльності учнів 5-7 класів, що представлено в обґрунтуванні моделі та експериментальній перевірці дієвості змістово-технологічного забезпечення підготовки майбутніх соціальних педагогів до організації освітньо-дозвілєвої діяльності учнів 5-7 класів. Результати проведеного

дослідження засвідчили ефективність розв'язання поставлених завдань і дали підстави для формулювання таких *висновків*:

1. З'ясовано й розкрито сутність поняття «освітньо-дозвіллева діяльність учнів 5-7 класів загальноосвітніх навчальних закладів», яку визначено як частину соціально-культурної діяльності, що здійснюється під час дозвілля й вирізняється свободою вибору, активністю, ініціативою; стимулює розвиток творчих здібностей, сприяє самоосвіті, самовихованню і саморозвитку особистості. При цьому виокремлено й схарактеризовано *функції* освітньо-дозвіллевої діяльності: освітньо-пізнавальну, виховну, розвивальну, комунікативну, соціалізаційну, компенсаторну, гедоністичну, творчу, ціннісно-орієнтаційну, які дозволили розкрити потенціал освітньо-дозвіллевої діяльності як засобу формування особистості учня. Визначено, що в основу організації освітньо-дозвіллевої діяльності з учнями 5-7 класів покладено її спрямованість на задоволення потреб, інтересів і бажань молодших підлітків до оволодіння поглибленими знаннями, пізнання навколишньої дійсності; забезпечення вільного вибору форм роботи відповідно до власних уподобань, інтересів, ідей і задумів; схильність до групових форм роботи; прагнення до участі у формах роботи з сучасними назвами, змістом, сюжетом тощо.

2. Охарактеризовано функціональне поле соціального педагога в освітньо-дозвіллевій діяльності з учнями загальноосвітніх навчальних закладів. Розкрито зміст *функцій соціального педагога безпосередньо в організації освітньо-дозвіллевої діяльності*: *діагностичної* (вивчення стану освітньо-дозвіллевої діяльності, вікових та індивідуальних особливостей, потреб, творчих прагнень учнів), *мотиваційної* (формування прагнення залучатися до форм організації дозвілля), *організаторської* (менеджмент освітньо-дозвіллевої діяльності), *прогностичної* (прогнозування перспектив, результатів, передбачення наслідків освітньо-дозвіллевої діяльності), *освітньої* (сприяння створенню інтелектуально-пізнавального забезпечення освітньо-дозвіллевої діяльності), *попереджувально-профілактичної* (попередження, локалізація та зменшення впливу соціальних негативів), *комунікативної* (сприяння розширенню міжособистісних та соціальних контактів учнів), *соціально-терапевтичної* (надання підтримки та допомоги у формах освітньо-дозвіллевої діяльності), *корекційної* (корекція змісту і форм виховних впливів), *посередницької* (координація та об'єднання зусиль педагогів, спеціалістів ЦСССДМ, інших організацій та установ), *виховної* (використання виховного потенціалу дозвіллевих форм роботи), *розвивальної* (вплив на розвиток творчих здібностей, умінь та навичок учнів).

3. *Готовність майбутніх соціальних педагогів до організації освітньо-дозвіллевої діяльності* представлено як результат підготовки, динамічне інтегративне особистісне утворення, що характеризується позитивним ставленням до соціально-педагогічної діяльності, бажанням і прагненням займатися організацією освітньо-дозвіллевої діяльності, належним рівнем володіння спеціальними знаннями і вміннями, необхідними для успішного виконання соціально-педагогічної роботи з організації освітньо-дозвіллевої діяльності з учнями.

Обґрунтовано критерії (мотиваційно-ціннісний, когнітивний та діяльнісно-практичний) та показники діагностики готовності соціального педагога до організації освітньо-дозвіллевої діяльності. Показниками *мотиваційно-ціннісного*

критерію обрано: позитивну мотивацію студентів до оволодіння професією, наявність інтересу до організації освітньо-дозвіллевої діяльності учнів 5-7 класів, сформованість загальнолюдських ціннісних орієнтацій; *когнітивного* – оволодіння системою професійних знань, особливостями організації освітньо-дозвіллевої діяльності, технологіями організації освітньо-дозвіллевої діяльності учнів 5-7 класів; *діяльнісно-практичного* – рефлексію; прояв творчого потенціалу, володіння комунікативними й організаторськими вміннями. Представлено характеристику рівнів готовності майбутніх соціальних педагогів до організації освітньо-дозвіллевої діяльності з учнями 5-7 класів (високого, базового та елементарного). Елементарний рівень передбачає відсутність чи мінімальність проявів показників, базовий – ситуативну чи недостатню сформованість показників, а високий рівень передбачає постійний та помітний прояв усіх показників готовності майбутніх соціальних педагогів до організації освітньо-дозвіллевої діяльності з учнями 5-7 класів. На констатувальному етапі експерименту засвідчено переважно базовий – у 61 студента (48,9 %) із експериментальних груп та у 50 (45,5 %) – із контрольних груп та елементарний – 26 (21,2 %) та 27 (24,8 %) респондентів експериментальних та контрольних груп – рівень готовності майбутніх соціальних педагогів до організації освітньо-дозвіллевої діяльності учнів 5-7 класів.

4. Розроблено модель підготовки майбутніх соціальних педагогів у вищому навчальному закладі до організації освітньо-дозвіллевої діяльності учнів 5-7 класів, що представляє собою єдність та взаємообумовленість таких структурних блоків: *мотиваційно-цільового* (мета – сформованість готовності до організації освітньо-дозвіллевої діяльності); *теоретико-методологічного* (підходи: системний, особистісно-діяльнісний, гуманістично-культурологічний, компетентнісний, середовищний; принципи – комунікативної взаємодії, позиційності, самостійності, креативності); *суб'єкт-суб'єктої взаємодії* (викладачі ВНЗ, студенти спеціальності «Соціальна педагогіка», соціальні педагоги, учні 5-7 класів); *процесуально-змістового* (зміст, форми, методи та засоби підготовки майбутніх соціальних педагогів; соціально-педагогічні умови: формування позитивної мотивації майбутніх соціальних педагогів до організації освітньо-дозвіллевої діяльності учнів 5-7 класів; навчально-методичне забезпечення професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів до організації освітньо-дозвіллевої діяльності учнів; використання можливостей освітньо-виховного середовища вищого навчального закладу з метою моделювання майбутньої професійної освітньо-дозвіллевої діяльності) та *діагностично-корекційного* блоку (критерії, показники, рівні та результат досліджуваного процесу). Змістово-технологічне забезпечення підготовки майбутніх соціальних педагогів до організації освітньо-дозвіллевої діяльності учнів 5-7 класів представлено як теоретико-методичний комплекс змістової та технологічної складової, що слугує підґрунтям для активізації пізнавальних, мотиваційних, творчих, операційних ресурсів майбутніх соціальних педагогів та можливостей навчально-виховного процесу вищого навчального закладу з метою підвищення рівня готовності майбутніх соціальних педагогів до означеного виду діяльності.

5. У процесі формуального експерименту перевірено дієвість змісту, форм і методів підготовки майбутніх соціальних педагогів до організації освітньо-

дозвілєвої діяльності учнів. Реалізовано *змістове забезпечення* підготовки майбутніх соціальних педагогів до організації освітньо-дозвілєвої діяльності з учнями 5-7 класів: доповнено зміст професійно-орієнтованих предметів; удосконалено програми професійно-орієнтованої практики шляхом доповнення їх завданнями, що стосуються організації освітньо-дозвілєвої діяльності учнів; розширено тематику індивідуальних навчально-дослідних завдань та курсових робіт; розроблено та впроваджено дистанційний курс «Організація освітньо-дозвілєвої діяльності школярів». *Технологічна складова* професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів до організації освітньо-дозвілєвої діяльності з учнями 5-7 класів реалізовувалась відповідно до визначених соціально-педагогічних умов та знайшла реалізацію в таких формах і методах роботи, як: творча майстерня клубу «Студентське дозвілля»; нетрадиційні лекції; практичні заняття з використанням інтерактивних методів; самостійна робота (розробка експрес-анкет, картотек, підготовка анотацій, рецензій, фото-звітів, есе); застосування технічних засобів навчання (електронні версії курсів із використанням платформи Moodle, мультимедійні презентації, комп'ютерні та аудіовізуальні матеріали); позааудиторні форми соціально-виховної роботи (віртуальні, пізнавальні, культурно-творчі, комунікативні, анімаційні, спортивні, туристські та комплексні).

Виявлено ефективність упровадження розробленої моделі процесу підготовки майбутніх соціальних педагогів до організації освітньо-дозвілєвої діяльності з учнями 5-7 класів та визначено дієвість запропонованого змістово-технологічного забезпечення. Констатовано значущу динаміку рівнів сформованості показників готовності майбутніх соціальних педагогів до організації освітньо-дозвілєвої діяльності в ЕГ. Загальна позитивна динаміка за високим рівнем становить в ЕГ 32,3%, що майже вдвічі більше за показники в КГ – 19,4 %.

Проблема підготовки майбутніх соціальних педагогів до організації освітньо-дозвілєвої діяльності з учнями 5-7 класів не вичерпується проведенням дисертаційним дослідженням. *Перспективними напрямками* дослідження порушеної проблеми можуть стати: визначення особливостей підготовки майбутніх соціальних педагогів до організації освітньо-дозвілєвої діяльності із старшокласниками; виявлення особливостей підготовки майбутніх соціальних педагогів до організації освітньо-дозвілєвої діяльності в умовах магістратури; компаративний аналіз змісту та форм підготовки майбутніх соціальних педагогів до організації освітньо-дозвілєвої діяльності.

Список опублікованих праць за темою дисертації:

Наукові праці, в яких опубліковано основні наукові результати дисертації

1. Олійник Г. М. Організація освітньо-дозвілєвої діяльності з учнями 5-7 класів : методичні рекомендації / Г. М. Олійник ; [За ред. проф. А. Й. Капської]. – Тернопіль, 2014. – 114 с.
2. Олійник Г. М. Професійна підготовка соціальних педагогів: компетентнісний підхід / Г. М. Олійник // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка. Серія: «Педагогіка» / гол. ред. Г. В. Терещук. – Тернопіль : ТНПУ, 2010. – Випуск 3. – С. 65–70.

3. Олійник Г. М. Комунікативна компетентність як складова професійної компетентності соціального педагога / Г. М. Олійник // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Педагогіка. Соціальна робота» / гол. ред. І. В. Козубовська. – Ужгород : УНУ, 2011. – Випуск 20. – С. 90–92.

4. Олійник Г. М. Теоретичні засади професійної підготовки соціальних педагогів / Г. М. Олійник // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Педагогіка. Соціальна робота» / гол. ред. І. В. Козубовська. – Ужгород : УНУ, 2011. – Випуск 21. – С. 128–130.

5. Олійник Г. М. Особливості соціально-педагогічної діяльності у сфері молодіжного дозвілля / Г. М. Олійник // Вісник Запорізького національного університету : зб. наук. праць. Педагогічні науки / гол. ред. Г. В. Локарева. – Запоріжжя : ЗНУ, 2011. – Випуск 2 (15). – С. 41–46.

6. Олійник Г. М. Проблема формування особистісних якостей у майбутніх соціальних педагогів / Г. М. Олійник // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Педагогіка. Соціальна робота» / гол. ред. І. В. Козубовська. – Ужгород : УНУ, 2011. – Випуск 22. – С. 99–101.

7. Олійник Г. М. Готовність соціальних педагогів до професійної діяльності / Г. М. Олійник // Соціальна робота в Україні: теорія і практика. Наук.-метод. журнал / гол. ред. С. В. Толстоухова. – К. : НПУ, 2011. – № 3/4 липень-грудень. – С. 175–186.

8. Олійник Г. М. Соціалізація молодших підлітків у процесі дозвіллевої діяльності / Г. М. Олійник // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 11. Соціальна робота. Соціальна педагогіка : зб. наук. праць / гол. ред. А. Й. Капська. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012. – Випуск 14. – Частина III. – С. 219–225.

9. Олійник Г. М. Функціональне поле соціального педагога у сфері освітньо-дозвіллевої діяльності з учнями середнього віку / Г. М. Олійник // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Педагогіка. Соціальна робота» / гол. ред. І. В. Козубовська. – Ужгород : УНУ, 2012. – Випуск 24. – С. 115–119.

10. Олійник Г. М. Соціально-педагогічний аспект освітньо-дозвіллевої діяльності / Г. М. Олійник // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія. «Соціальна робота. Соціальна педагогіка : зб. наук. праць. / гол. ред. А. Й. Капська. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012. – Випуск 15. – С. 50–56.

11. Олійник Г. М. Освітньо-дозвіллева діяльність як педагогічний чинник виховання учнів 5-7 класів / Г. М. Олійник // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 11. Соціальна робота. Соціальна педагогіка : зб. наук. праць / гол. ред. А. Й. Капська. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2013. – Випуск 16. – С. 209–216.

12. Олійник Г. М. Функції соціального педагога у сфері освітньо-дозвіллевої діяльності / Г. М. Олійник // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 11. Соціальна робота. Соціальна педагогіка : зб. наук. праць / гол. ред. А. Й. Капська. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2013. – Випуск 17. – С. 90–97.

13. Олійник Г. М. Соціально-педагогічні умови підготовки майбутніх соціальних педагогів до організації освітньо-дозвілєвої діяльності учнів 5-7 класів / Г. М. Олійник // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 11. Соціальна робота. Соціальна педагогіка : зб. наук. праць / гол. ред. А. Й. Капська. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2014. – Випуск 18. – С. 51–59.

14. Олійник Г. М. Змістово-технологічне забезпечення підготовки майбутніх соціальних педагогів до організації освітньо-дозвілєвої діяльності / Г. М. Олійник // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 11. Соціальна робота. Соціальна педагогіка : зб. наук. праць / гол. ред. А. Й. Капська. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2014. – Випуск 19. – С. 30–36.

15. Олійник Г. М. Особенности организации образовательно-досуговой деятельности подростков: социально-педагогический подход / Г. М. Олійник // Актуальные проблемы гуманитарных и естественных наук : ежемесячный научный журнал. – М. : Литера, 2014. – № 9 (68). – С. 315–320.

Опубліковані праці апробаційного характеру

16. Олійник Г. М. Особливості соціалізації молоді з особливими потребами у дозвілєвій діяльності / Г. М. Олійник // Соціально-педагогічна робота в закладах освіти інклюзивної орієнтації : тези доповідей V Всеукр. наук.-практ. конф., Хмельницький, 22 квітня 2010 р. / [редкол. : М. Є. Чайковський (голова) та ін.]. – Хмельницький : Хмельницький інститут соціальних технологій Університету «Україна», 2010. – С. 119–121.

17. Олійник Г. М. Практична підготовка майбутніх соціальних педагогів у вищих навчальних закладах / Г. М. Олійник // Практична соціальна робота і підготовка фахівців соціальної сфери : матеріали доповідей та повідомлень Міжнар. наук.-практ. семінару, Ужгород, 17-18 вересня 2010 р. / [за ред. І. В. Козубовської]. – Ужгород, 2010. – С. 65–68.

18. Олійник Г. М. Теоретико-практичні аспекти формування готовності у майбутніх соціальних педагогів до професійної діяльності / Г. М. Олійник // Шляхи удосконалення навчального процесу в контексті інноваційних змін у системі вищої освіти : матеріали регіонального наук.-практ. семінару, Тернопіль, 25-26 травня 2011 р. / [за заг. ред. Г. В. Терещука]. – Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2011. – С. 216–221.

19. Олійник Г. М. Формування компетентності соціального педагога / Г. М. Олійник // Соціальна робота і підготовка фахівців у світлі вимог Болонської системи. Матеріали доповідей та повідомлень Міжнар. наук.-практ. конф., Ужгород, 22 вересня 2011 р. / [за ред. І. В. Козубовської]. – Ужгород : УНУ, 2011. – С. 42–46.

20. Олійник Г. М. Професійна підготовка майбутніх соціальних педагогів до організації освітньо-дозвілєвої діяльності / Г. М. Олійник // Актуальні проблеми соціальної роботи: волонтерство як важливий ресурс соціальної роботи : матеріали доповідей та повідомлень Міжнар. наук.-практ. конф., Ужгород, 27 вересня 2013 р. / [за ред. І. В. Козубовської]. – Ужгород, 2013. – С. 63–67.

21. Олійник Г. М. Технологія планування роботи соціального педагога в освітньо-дозвіллевій діяльності / Г. М. Олійник // Збірник наукових праць до 100-річчя МНУ імені В. О. Сухомлинського / Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених та студентів «Інтеграційні процеси в міжнародних відносинах: історія та сучасність» / [за заг. ред. Н. М. Буглай]. – Миколаїв : МНУ, 2014. – С. 287–290.

22. Олійник Г. М. Особливості формування дозвілля молодших підлітків в процесі їх соціалізації / Г. М. Олійник // Актуальні проблеми соціальної роботи : матеріали доповідей та повідомлень Регіональної наук.-практ. конф. молодих учених та студентів / [за заг. ред. В. А. Поліщук, Г. І. Слезанської]. – Тернопіль : ТНПУ імені В. Гнатюка, 2014. – С. 94–99.

АНОТАЦІЇ

Олійник Г. М. Підготовка майбутніх соціальних педагогів до організації освітньо-дозвіллевої діяльності учнів 5-7 класів. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.05 – соціальна педагогіка. – Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, МОН України. – Київ, 2015.

У дисертації визначено поняття «готовність майбутнього соціального педагога до організації освітньо-дозвіллевої діяльності», обґрунтовано модель підготовки майбутнього соціального педагога до організації освітньо-дозвіллевої діяльності учнів 5-7 класів; визначено особливості організації освітньо-дозвіллевої діяльності з учнями 5-7 класів; охарактеризовано функціональне поле соціального педагога в освітньо-дозвіллевій діяльності з учнями; окреслено критерії, показники та визначено рівні готовності майбутніх соціальних педагогів до організації освітньо-дозвіллевої діяльності; впроваджено змістово-технологічне забезпечення підготовки майбутнього соціального педагога до організації освітньо-дозвіллевої діяльності учнів 5-7 класів.

Ключові слова: освіта, дозвілля, майбутній соціальний педагог, освітньо-дозвіллева діяльність, підготовка до організації освітньо-дозвіллевої діяльності, готовність до організації освітньо-дозвіллевої діяльності, педагогічна модель, змістово-технологічне забезпечення підготовки майбутніх соціальних педагогів.

Олейник Г. М. Подготовка будущих социальных педагогов к организации образовательно-досуговой деятельности учащихся 5-7 классов. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.05 – социальная педагогика. – Национальный педагогический университет имени М. П. Драгоманова МОН Украины. – Киев, 2015.

В диссертации определено понятие «готовность будущего социального педагога к организации образовательно-досуговой деятельности»; охарактеризованы критерии готовности будущих социальных педагогов к организации образовательно-досуговой деятельности (мотивационно-ценностный, когнитивный и деятельно-практический) и показатели их диагностики; представлены и выявлены уровни готовности будущих социальных педагогов к организации образовательно-

досуговой деятельности с учащимися 5-7 классов (высокий, базовый и элементарный); выявлены социально-педагогические условия подготовки будущего социального педагога к организации образовательно-досуговой деятельности учащихся 5-7 классов (формирование положительной мотивации будущих социальных педагогов к организации образовательно-досуговой деятельности учащихся 5-7 классов; учебно-методическое обеспечение профессиональной подготовки будущих социальных педагогов к организации образовательно-досуговой деятельности учащихся, использование возможностей образовательно-воспитательной среды высшего учебного заведения с целью моделирования будущей профессиональной образовательно-досуговой деятельности).

Образовательно-досуговая деятельность определена как часть общей социально-культурной деятельности, осуществляемой во время досуга, которая отличается свободой выбора, активностью, инициативностью; стимулирует развитие творческих способностей, способствует самообразованию, самовоспитанию и саморазвитию личности.

Определены особенности организации образовательно-досуговой деятельности с учащимися 5-7 классов: направленность на удовлетворение стремления младших подростков к углублению знаний, познания окружающей действительности; обеспечение потребности свободного выбора форм работы соответственно собственным предпочтениям, интересам, идеям и помыслам; тяготение к групповым формам работы; стремление к участию в инновационных формах работы с современным содержанием, сюжетом и тому подобное.

Охарактеризовано функциональное поле социального педагога в образовательно-досуговой деятельности с учащимися общеобразовательных учебных заведений. Раскрыто содержание функций социального педагога в образовательно-досуговой сфере: организаторской, прогностической, диагностической, коммуникативной, предупредительно-профилактической, социально-терапевтической, коррекционной, посреднической, образовательной, воспитательной, развивающей, мотивационной.

Разработана модель подготовки будущих социальных педагогов в вузе к организации образовательно-досуговой деятельности учащихся 5-7 классов. Данная модель представлена как единство и взаимообусловленность таких структурных блоков: мотивационно-целевого (цель – сформированность готовности к организации образовательно-досуговой деятельности), теоретико-методологического (подходы – системный, личностно-деятельностный, гуманистическо-культурологический, средовой, компетентностный; принципы – коммуникативного взаимодействия, позиционности, самостоятельности, креативности); субъект-субъектной взаимодействия (преподаватели ВНЗ, ученики 5-7 классов, социальные педагоги, студенты специальности «Социальная педагогика»), процессуально-смыслового (содержание, формы, методы и средства подготовки будущих социальных педагогов, социально-педагогические условия); диагностико-коррекционного (критерии, показатели, уровни и результат исследуемого процесса).

Практическое значение полученных результатов заключается в разработке и внедрении в учебно-воспитательный процесс высших учебных заведений:

содержательно-технологического обеспечения подготовки будущих социальных педагогов к организации образовательно-досуговой деятельности учащихся 5-7 классов общеобразовательных учебных заведений.

Ключевые слова: образование, досуг, будущий социальный педагог, образовательно-досуговая деятельность, подготовка к организации образовательно-досуговой деятельности, готовность к организации образовательно-досуговой деятельности, педагогическая модель, содержательно-технологическое обеспечение подготовки будущих социальных педагогов.

Oliynyk G. M. Future Social Pedagogues' Training for Organizing of Educational and Leisure Activities of Pupils in the 5th-7th grades. – Manuscript.

Scientific thesis for the candidate degree of pedagogical sciences, specialty 13.00.05 – Social Pedagogy. – Dragomanov National Pedagogical University, Ministry of Education and Science of Ukraine. – Kyiv, 2015.

The essence of the concept of “future social pedagogues’ training for organizing of educational and leisure activities” has been justified. It has been substantiated the model of future social pedagogues’ training for organizing of educational and leisure activities of pupils in the 5th-7th grades; defined the peculiarities of educational and leisure activities with pupils in the 5th-7th grades; characterized the functional field of social pedagogues in educational and leisure activities with pupils; outlined the criteria, indicators and levels of future social pedagogues’ readiness for organizing of educational and leisure activities. The content-technological providing of future social pedagogues’ training for organizing of educational and leisure activities of pupils in the 5th-7th grades has been proved and implemented.

Key words: education, leisure, future social pedagogue, educational and leisure activities, training for organizing of educational and leisure activities, readiness for organizing of educational and leisure activities, pedagogical model, content-technological providing of future social pedagogues’ training.

Підписано до друку 28.05.2015р.
Формат 60x90/16. Друк RESO.
Папір друк. Умов. Друк. Арк.. 0,9.
Накладна 100 прим. Зам. № 23

Видрук оригінал-макету:
Редакційно-видавничий відділ
Тернопільського національного педагогічного
університету імені Володимира Гнатюка
Вул.. Кривоноса 2, Тернопіль, Україна, 46027